

Học đại học là một trong những con đường khá tốt cho các bạn trẻ vững tin khi bước vào đời, cho dù đây không phải là con đường duy nhất. Nhìn chung, con người càng được giáo dục nhiều thì khả năng thất nghiệp càng thấp và thu nhập kiếm được càng cao. Tuy nhiên, khá nhiều thí sinh lúng túng khi quyết định ngành học cho mình. Nhiều bạn lựa chọn ngành học theo lối cảm tính, không thực sự phù hợp với bản thân, dẫn đến kết quả học tập không như

Về lĩnh vực đào tạo và ngành học, trước hết nên phân biệt 2 nhóm lớn:

Nhóm ngành ứng dụng (applied majors): trang bị những kiến thức và kỹ năng cần thiết cho một dòng công việc chuyên biệt, được sử dụng trực tiếp trong các hoạt động nghề nghiệp sau này. Ví dụ một số ngành như: khoa học thực phẩm, tài chính, bất động sản, báo chí, kỹ thuật điện tử, khoa học về pháp lý, kỹ thuật nông nghiệp, thú y, v.v...

Nhóm ngành mang tính hàn

được đào tạo hàn lâm, người học có ưu thế trong việc phát hiện và hiểu được các vấn đề phát sinh trong thực tế, có khả năng phân tích và giải quyết vấn đề, có khả năng diễn đạt ý tưởng. Người sử dụng lao động sẽ đánh giá cao những khả năng này nếu như họ cần nguồn nhân lực có khả năng thích ứng với sự thay đổi. Ngoài ra, ở một số nước, nhóm ngành này còn có lợi thế trong việc học tập và nghiên cứu sau đại học.

Những ngành mang tính ứng dụng được sinh viên lựa chọn

Chia sẻ về việc chọn ngành ở bậc đại học

TS. DƯƠNG TẤN DIỆP

mong muốn, không phát huy hết năng lực vốn có của mình, thậm chí nhiều trường hợp học xong đại học đã bỏ hẳn nghề nghiệp chuyên môn chỉ vì không 'mặn mà' với chuyên ngành đã học.

Vậy thì, những yếu tố nào nên được cân nhắc khi chọn ngành? Kinh nghiệm mở ra cơ hội chọn ngành của các trường đại học nước ngoài ra sao? Các trường đại học VN nên thay đổi như thế nào? Đó là những vấn đề mà tác giả bài viết muốn trao đổi cùng bạn đọc.

Làm thế nào để chọn ngành học phù hợp?

Để chọn ngành, trước hết người học cần có sự hiểu biết về lĩnh vực đào tạo và những chuyên ngành mà các trường đại học cung cấp. Tiếp đến, cần có định hướng rõ ràng về công việc và sự nghiệp mong muốn trong tương lai. Và cuối cùng, mỗi cá nhân cần phải hiểu rõ sở thích cũng như sở trường của mình trong quá trình học tập.

lâm (academic majors): cung cấp cho người học những kiến thức làm nền tảng cho việc thích ứng với một dãy rộng các công việc mà ở đó có sự đòi hỏi cao về các kỹ năng và năng lực sáng tạo, chẳng hạn như kỹ năng giao tiếp, kỹ năng làm việc nhóm, khả năng nhận thức và tư duy về thế giới, khả năng hiểu biết con người, v.v... Nhóm ngành này không nhất thiết hướng đến những nghề nghiệp chuyên biệt. Người học có thể phục vụ ở các vị trí khác nhau trong công việc, thuộc những cơ quan có thể rất khác biệt nhau. Một số ngành thuộc nhóm này như ngoại ngữ, lịch sử, toán học, kinh tế học, khoa học truyền thông, Đông Nam Á học, v.v...

Mỗi nhóm ngành trên đây đều có những lợi thế và hạn chế riêng.

Những ngành mang tính hàn lâm có mặt hạn chế là không huấn luyện một công việc cụ thể. Ở nhiều nước, người học nhóm ngành này thường bước vào thị trường lao động với mức lương khởi điểm không cao. Nhưng nhờ

nhiều hơn, bởi lẽ chúng tạo nhiều điều kiện thuận lợi trong việc khởi nghiệp: dễ tìm việc làm hơn, lương khởi điểm cao hơn. Người tốt nghiệp có khả năng tiếp cận công việc nhanh chóng nhờ vào những nghiệp vụ và kỹ năng khá cụ thể đã học được ở trường. Tuy nhiên, do chuyên tâm vào một lĩnh vực chuyên biệt, người học sẽ không có được nhiều lựa chọn trong thị trường việc làm. Và hơn nữa, khi hoàn cảnh thay đổi, khả năng thích nghi của những người này cũng có phần hơi hạn chế, nhất là trong trường hợp kiến thức và kỹ năng đào tạo ở trường trở nên lạc hậu theo thời gian. Tuy nhiên, hạn chế này có thể khắc phục được nếu như người học thường xuyên cập nhật kiến thức sau khi tốt nghiệp.

Hiểu biết về hai nhóm ngành trên đây là bước khởi điểm để chọn ngành. Bước tiếp theo là người học cần phải có một ít kiến thức về ngành học mà mình muốn hướng đến. Cần tìm hiểu xem ngành đó sẽ học cái gì, ra trường làm việc ở đâu, hướng thăng tiến trong nghề nghiệp như

thế nào, v.v... Những thông tin này có thể dễ dàng tìm thấy trong tài liệu giới thiệu chuyên ngành đào tạo của các trường đại học.

Về sở thích, sở trường, và định hướng của người học

Một ngành học được xem là đúng với một cá nhân khi nó phù hợp với sở thích, sở trường, và định hướng tương lai của cá nhân đó.

Sở thích dùng để chọn ngành bao gồm cả sự ưa thích đối với các môn học lẫn những sở thích khác diễn ra trong cuộc sống hàng ngày. Người học nên hệ thống lại những môn học đã từng truyền cảm hứng cho mình nhiều nhất, đối chiếu xem chúng có liên quan chặt chẽ với nhóm ngành nào ở bậc đại học. Ví dụ một người thích Sinh học, Hóa học, thì có khả năng phù hợp với các ngành Y, Dược hoặc các ngành kỹ thuật về Hóa, Sinh. Hoặc một người thích Toán, Điện tử học, các môn khoa học cơ bản, máy tính, thì có thể phù hợp với ngành Kỹ thuật điện tử hay Điện tử viễn thông.

Ngoài ra, những sở thích riêng biệt cũng giúp bạn định hướng nghề nghiệp tốt. Chẳng hạn việc thích hoạt động trong nhà hơn hay ngoài trời hơn cũng là một yếu tố có thể giúp chọn ngành phù hợp, bởi lẽ có những ngành làm việc trong văn phòng là chính, nhưng có những ngành chủ yếu làm việc ngoài trời. Hoặc giả một người thích các hoạt động ngoại khóa, xem những hoạt động này cũng quan trọng như việc học trong lớp, thì sẽ thích hợp với các ngành có liên quan đến kinh nghiệm giao tiếp, thể thao, nghệ thuật,... Còn nếu bạn là người thích theo dõi tình hình chính trị, không bỏ qua các sự kiện diễn biến hàng ngày

mang tính thời sự, thì có thể phù hợp với các ngành quản lý nhà nước hoặc các công việc gắn kết với hoạt động chính trị. Nếu bạn là người có cách nhận thức thế giới theo hướng nghiên cứu quá khứ, thì có khả năng phù hợp với các ngành lịch sử, khảo cổ,...

Sở thích là một chuyện, khả năng có thể là chuyện khác. Nếu xét đến khả năng, trước hết bạn nên nghĩ đến những môn học sở trường, đó là những môn bạn thường xuyên nhận được điểm cao trong bảng điểm cá nhân. Tiếp theo, cần tự đánh giá chung về năng lực học tập, nhất là đối với những môn liên quan đến việc thi hay xét tuyển vào trường có ngành học mà bạn đang muốn hướng đến. Năng lực học tập có giới hạn thì không nên chọn những ngành có quá nhiều thí sinh giỏi đăng ký vào.

Định hướng việc làm, định hướng tương lai cũng là vấn đề cần quan tâm khi chọn ngành. Hãy tự đặt câu hỏi cho mình: Muốn kiếm sống bằng cách nào? Muốn đi theo con đường kinh tế hay chính trị? Muốn trở thành nhà quản lý hay là một người làm công tác chuyên môn? Tiền có phải là ưu tiên số một không? Có muốn theo đuổi học vị cao trong khoa học không? Muốn chọn ngành theo sở thích và sở trường hay theo đặc điểm của thị trường lao động để dễ tìm việc làm? Những câu hỏi trên đây và nhiều câu hỏi tương tự như vậy sẽ giúp người học có suy nghĩ về định hướng nghề nghiệp rõ ràng hơn.

Sau khi có định hướng về việc làm trong tương lai, người học nên đối chiếu với mục tiêu đào tạo của các ngành học thuộc nhóm ngành mà mình ưa thích để chọn ngành thích hợp. Mục tiêu

đào tạo có thể được tìm thấy dễ dàng trên trang web hoặc tài liệu tư vấn tuyển sinh của các trường đại học.

Chọn ngành lúc nào?

Ở VN, một số trường đại học buộc phải đăng ký ngành học ngay từ lúc nộp hồ sơ thi hoặc xét tuyển vào trường. Một số trường khác cho phép đăng ký ngành học sau khi học xong chương trình giáo dục đại cương. Một số trường có sự linh hoạt: đăng ký ngành học ngay từ đầu, nhưng sau khi kết thúc giai đoạn đại cương thì có thể thay đổi ngành học đã đăng ký trước đây (có thể kèm theo một số điều kiện nhất định). Như vậy, người học có hai lần quyết định ngành nghề của mình: lần thứ nhất vào lúc nộp hồ sơ dự thi hoặc xét tuyển; lần thứ hai vào thời sắp kết thúc giai đoạn đại cương. Ngoài ra, ở nhiều trường, một số ngành học còn được chia thành những chuyên ngành hẹp, và trong trường hợp này người học sẽ tiếp tục lựa chọn chuyên ngành, thường là vào những học kỳ cuối cùng của khóa học.

Vì vậy, để tăng khả năng chọn ngành đúng, trước tiên cần xác định nhóm ngành muốn theo đuổi: y dược, kinh tế, kỹ thuật, v.v... Tiếp theo cần phải khảo sát các trường có đào tạo nhóm ngành mà mình lựa chọn, tìm hiểu về qui định chọn ngành của trường. Nếu trường tuyển sinh theo chỉ tiêu phân cho từng ngành thì buộc người học phải quyết định ngành học ngay từ lúc nộp hồ sơ. Còn nếu trường cho phép chọn ngành hoặc chọn ngành lại sau khi học xong giai đoạn đại cương thì người học sẽ có cơ hội nhiều hơn trong việc xác định đúng ngành học cho mình.

Cơ hội chọn ngành của sinh viên

Mỹ: một mô hình có thể tham khảo cho các trường đại học VN

Hầu hết các trường đại học 4 năm ở Mỹ yêu cầu người học chọn ngành vào cuối năm thứ hai hoặc đầu năm thứ ba. Thường thì các ngành đều buộc phải học khoảng $\frac{1}{2}$ số lượng học phần thuộc khối kiến thức tổng quát(1) để hoàn thành cái gọi là ‘giáo dục đại cương’ hay ‘yêu cầu tiên quyết’ của mỗi ngành hay nhóm ngành. Vì vậy, trong 2 năm đầu sinh viên có thời gian tìm hiểu, thậm chí học thử một số môn thuộc ngành học mà họ muốn theo đuổi. Nếu các trường đại học VN áp dụng phổ biến mô hình này thì sẽ hết sức thuận lợi cho việc chọn ngành của sinh viên. Trong thực tế, nhiều sinh viên học xong năm thứ nhất bậc đại học vẫn còn lúng túng khi quyết định ngành học cho mình, hướng chỉ là những học sinh đang học lớp 12 chuẩn bị nộp đơn thi vào đại học! Vì vậy, mô hình chọn ngành sau khi học song giai đoạn đại cương là một mô hình tốt cho người học. Theo mô hình này, trong điều kiện đào tạo theo kiểu tín chỉ, sinh viên có thể dùng các môn tự chọn để học thử một vài lĩnh vực mà họ đang quan tâm, sẽ giúp họ có được ý tưởng chọn ngành tốt hơn.

Ngoài việc chọn lựa một ngành học để theo đuổi, sinh viên Mỹ còn có hai cách lựa chọn khác: một là hình thức ngành chính - ngành phụ (major - minor); hai là hình thức song ngành (double major).

Đối với hình thức ngành chính - ngành phụ, sinh viên sẽ được học thêm một ngành phụ với lượng kiến thức không rộng và sâu như ngành chính. Ngành phụ có thể cùng một chủ đề nhằm bổ sung hoặc tăng thêm sức mạnh

cho ngành chính, cũng có thể khác chủ đề với ngành chính. Tuy nhiên, sinh viên thường thích chọn ngành phụ bổ sung cho ngành chính hơn. Chẳng hạn ngành chính là Quan hệ công chúng (public relations), ngành phụ là Quản trị kinh doanh có tác dụng bổ sung rất tốt cho ngành chính. Hoặc ngành phụ là ngoại ngữ sẽ hỗ trợ rất mạnh cho một ngành chính thuộc lĩnh vực quan hệ quốc tế.

Đối với hình thức song ngành, người học sẽ đồng thời hoàn thành hai ngành đều được xem là ngành chính. Chúng có thể quan hệ chặt chẽ, cũng có thể hoàn toàn không quan hệ với nhau. Chẳng hạn có thể học lịch sử nghệ thuật kết hợp với nghệ thuật phim ảnh, là hai ngành rất gần gũi nhau. Hoặc kết hợp ngành ngôn ngữ học với ngành khoa học máy tính, là hai ngành không thực sự gắn kết với nhau.

Một sự lựa chọn khác mà hệ thống đào tạo ở Mỹ mở ra cho người học là kết hợp giữa trình độ đại học và sau đại học trong một chương trình học liên lục và rút ngắn thời gian. Lẽ dĩ nhiên, chương trình này chỉ dành cho những sinh viên giỏi. Chương trình thường bao gồm 3 năm đại học; và từ năm thứ 4, người học sẽ tiếp tục chương trình sau đại học mà không cần đăng ký xét tuyển. Ví dụ sau khi học xong chương trình đại học ngành sinh học, có thể tiếp tục chương trình sau đại học về vật lý trị liệu, tất cả chỉ mất 6 năm. Hoặc một số trường sư phạm đưa ra chương trình kết hợp đại học về giáo dục học và cao học sư phạm trong 5 năm.

Ngoài ra, trong trường hợp đặc biệt, một vài trường đại học ở Mỹ còn cho phép người học tự

tạo ra ngành học hoặc một công việc của riêng mình với một giáo sư trong một dự án độc lập (student-designed major).

Rõ ràng các trường đại học Mỹ mở ra nhiều cơ hội chọn lựa cho người học. Các trường đại học VN hiện nay có lẽ chưa thể tiếp cận hết các hình thức lựa chọn trên đây. Nhưng thiết nghĩ, chúng ta hoàn toàn có khả năng tạo cơ hội thuận tiện cho sinh viên, trước hết bằng cách cho chọn ngành sau khi học xong chương trình giáo dục đại cương, không bắt buộc thí sinh phải quyết định ngay từ lúc nộp đơn vào đại học. Bên cạnh đó, khả năng xây dựng các chương trình đào tạo dạng ngành chính-ngành phụ hoặc song ngành là điều hoàn toàn nằm trong tầm tay của các trường đại học VN. Ngoài ra, việc tạo điều kiện liên thông giữa các trường, giúp sinh viên dễ dàng chuyển trường, chuyển ngành, cũng là vấn đề đáng được quan tâm.

Tóm lại, chọn ngành là vấn đề hệ trọng đối với người học. Tâm trạng đắn đo khi chọn ngành là điều có thể thông cảm được, bởi lẽ nó quyết định cả một hướng đi cho cuộc đời còn lại của mỗi người. Dẫu thế, người học cũng nên có thái độ linh hoạt đối với vấn đề này, bởi lẽ thế giới thay đổi rất nhanh. Những ngành học đang ‘hot’ hôm nay có thể sẽ không còn hấp dẫn khi bạn tốt nghiệp đại học trong vài năm sau. Vì vậy, ngay một quyết định chọn ngành đúng trong hiện tại cũng có thể sẽ thay đổi trong tương lai. Cần phải học cách thích ứng với sự thay đổi. Nếu thích ứng tốt, sự thành công sẽ luôn đi cùng bạn. ●